

Dekanus

Remissvar från Lunds universitet, Medicinska fakulteten, på remissen "Nya spelansvarsåtgärder med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19" (Fi2021/04095)

Lunds universitet har utsetts till remissinstans för rubricerad remiss. Huvudförfattare till nedanstående text har varit Anders Håkansson, professor i beroendemedicin med särskild inriktning på spelberoende, vid Medicinska fakulteten, Lunds universitet, och medicinskt ansvarig överläkare vid Region Skånes spelberoendemottagning.

Vetenskapligt kunskapsläge avseende covid-19 och spelmarknad i Sverige

Vår forskargrupp har under 2020 och 2021 genomfört en rad vetenskapliga studier med fokus på spel och spelproblem under covid-19. Några av dessa listas nedan.

Den första av våra studier, en web-enkät genomförd i april-maj 2020, visade att fyra procent av samtliga svarande (sex procent av spelare) rapporterade ökat spelande och sju procent av de svarande rapporterade minskat spelande under covid-19. Ökat spelande var kopplat till problemspelande och till ökad alkoholkonsumtion. Denna undersökning genomfördes under en period när sportspelandet pga covid-19 var oerhört reducerat, och i den begränsade grupp som uppgav att de ökade spelande på nätcasino pga detta var förekomsten av spelproblem mycket hög (Håkansson, 2020).

En andra enkät genomfördes hösten 2020 av Håkansson & Widinghoff (2021). Sex procent rapporterade en ökning och fyra procent en minskning av spelande under covid-19. Bland dem som angav en ökning av spelandet var förändrat vardagsliv (59 procent), försämrat mående (26 procent) och ekonomiska behov (25 procent) de vanligaste orsakerna som angavs. I gruppen som rapporterade en minskning var de vanligaste orsakerna till detta förändrat vardagsliv (44 procent) och ekonomiska problem (30 procent).

Resultaten har sedan bekräftats i en tredje enkätundersökning i Sverige med liknande frågeställningar, genomförd via ett annat marknadsundersökningsföretag. I denna studie rapporterade 10 procent av spelare en ökning och 7 procent en minskning av deras spelande under pandemin. Liksom i tidigare studier var ökat spelande under covid-19 associerat med problemspelande, samt med psykiska problem. I den här studien kunde vi dessutom visa en högre risk för ökat spelande, ju högre grad av spelproblem man hade (Claesdotter-Knutsson & Håkansson, 2021).

En forskargrupp vid Karolinska institutet genomförde våren 2020 en analys av svenska speldata, men den studerade perioden slutade redan 8 april, och kan inte anses ge en bred bild av hur covid-19-pandemin påverkar spelbeteende (Lindner et al., 2020). En senare studie från samma forskargrupp samlade in enkätdata från

personer rekryterade via sociala medier respektive Stödlinjens hemsida. En delmängd av populationen besvarade enkäter vid två tillfällen. I den gruppen var ökat spelande associerade med oro för psykiska problem pga covid-19, och med att spela på det som i studien definierades som högriskspel, dvs nätcasino-spel ("slots"), nätbaserad live-betting och fysiska spelautomater (Månsson et al., 2021). Även om materialet är litet, så kan resultaten tolkas så att särskilt sårbara grupper har löpt högre risk för ett ökat spelande under pandemin. Däremot sågs i studien inga samband mellan faktiska covid-19-relaterade konsekvenser (ekonomiska konsekvenser, isolering) och ökat spelande.

Initialt under covid-19-pandemin rapporterades medialt vissa tecken till en ökad tillströmning av vårdsökande. Den typen av data är svårvärderad och kan bero på en rad olika faktorer förutom omfattningen av själva problemet i befolkningen. I vår forskargrupp har vi konstaterat att vårdsökandet till Region Skånes spelberoendemottagnigen inte förändrades uppenbart fram t o m december 2020 (Håkansson, Åkesson, Grudet & Broman, 2021), och att självstängningen på Spelpaus inte heller tydligt påverkades under covid-19-pandemins initiala delar t o m 16 juni 2020 (Håkansson, Widinghoff & Berge, 2021). Huruvida covid-19 påverkar andelen med spelproblem kräver förnyade och längre studier.

De specifika och tillfälliga spelansvarsåtgärderna pga covid-19-spridningen har adresserats i två studier från vår forskargrupp. Som anges i remisstexten ingick frågor om denna tillfälliga lagstiftning i den enkät som hösten 2020 genomfördes av Håkansson & Widinghoff (2021). En begränsad andel av de svarande var medvetna om reglerna (36 procent av spelare), men andelen var högre hos personer med spelproblem och personer som spelade de aktuella spelformerna. Endast en mycket liten andel av de svarande uttryckte en känsla av att reglerna hade ökat (två procent) eller minskat (två procent) deras spelande, och de som angav att de hade påverkats i någon riktning av regelverket hade synnerligen hög förekomst av spelproblem. Sammanfattningsvis är antalet med tydlig erfarenhet av speciallagstiftningen för litet för att studien ska kunna dra några säkra slutsatser av hur regelverket har påverkar spelande och spelproblem i landet (Håkansson & Widinghoff, 2021). Erfarenhet från Svenska Spels enkätstudie – riktad till personer som hade nått 5000 kr-gränsen – var att många inte var medvetna om att de hade begränsats av ett nytt regelverk, men också att gränserna generellt accepterades av spelarna och att en mycket högre andel ansåg att reglerna hade minskat deras spelande, än andelen som menade att det hade ökat. En stor majoritet av de spelare som var berörda av 5000 kr-gränsen spelade dock också hos andra spelbolag, vilket tydligt beskriver en av utmaningarna med denna typ av lagstiftning (Håkansson, Sundvall & Lyckberg, 2021).

Sammanfattningsvis är det fortfarande inte möjligt att värdera huruvida spelandet eller problemspelet de facto har förändrats under pandemin och huruvida det hade sett annorlunda ut om inte den tillfälliga covid-19-relaterade lagstiftningen hade funnits. Det ter sig från våra studier rimligt att personer med spelproblem är särskilt sårbara för att öka sitt spelande under pandemin, men det starkaste stödet för detta kommer från självrapporterade enkätdata.

Risken för flykt till utländsk spelmarknad nämns ibland som en potentiell risk med denna och andra typer av preventiv och begränsande lagstiftning. Det ska framhållas att vi som arbetar nära området spelberoende ser en sådan utveckling oavsett, sannolikt både med och utan ett specifikt covid-19-relaterat regelverk. I en studie av nätspelare rapporterade 38 procent av de Spelpaus-avstängda att de har de spelat på andra spelformer under sin avstängning, och den klart vanligaste spelformen i den gruppen var nätcasino (Håkansson & Widinghoff, 2020).

Personer med beroendesjukdomen spelberoende, som försöker stänga av sig från spel genom att spärra sig från svenska licensierade aktörer, löper en fortsatt hög risk att återfalla på sådana spelsidor som har sitt ursprung i andra länder, men som med lätthet når den höggradigt nätbaserade svenska spelmarknaden. Den utvecklingen är värd att studera vidare. I vilken grad detta påverkas av specifika lagändringar, och huruvida icke-problematiskt spelande dras till olicensierade aktörer, är frågor som såvitt känt inte har analyserats vetenskapligt. Fortsatta åtgärder för att begränsa olicensierat spelande har hög prioritet, oberoende av covid-19-pandemin.

Sammanfattande bedömning

Lunds universitet tillstyrker i allmänhet regeringens ambition att förebygga spelproblem i en situation som präglas av stor osäkerhet och risker för psykosociala problem i riskgrupper. Vi ser mycket positivt på att förslaget involverar en utvidgning av spelbolags omsorgsplikt. Det är av stor betydelse att spelbolag genom omsorgsplikten ska tidigt upptäcka och agera på misstänkta spelproblem. Här kan lagstiftaren med fördel följa det arbete som AB Svenska Spel bedriver med omsorgssamtal, och den forskning på metoden som vår forskargrupp vid Lunds universitet har genomfört (se t ex följande rapportering av resultat från projektet, AB Svenska Spel, 28 december 2021): <https://om.svenskaspel.se/koncernnyheter/ny-forskningsstudie-personliga-samtal-kan-motverka-spelproblem/>.

Därtill ser vi positivt på det faktum att det föreslagna regelverket, i likhet med den tidigare speciallagstiftningen under covid-19, i praktiken innebär en riskklassificering som tar hänsyn till det faktum att olika spelformer har synnerligen olika risker för beroendutveckling. Det står utom allt tvivel att nätcasino i det sammanhanget har en särställning som särskilt beroendeframkallande, via dess inneboende egenskaper och närmast obegränsade tillgänglighet. Nätcasino är den klart vanligaste spelformen hos vårdsökande med spelberoende, där en liten minoritet rapporterar landbaserade spelformer (Håkansson et al., 2017). Att nätcasino underkastas en annan rättstillämpning än många andra spelformer är rimligt och har stöd i forskning från bl a vår forskargrupp.

Lunds universitet tillstyrker också återinförandet av en tydlig begränsning av beloppet för bonuserbudanden, dvs i praktiken en begränsning av den bonussumma som en ny spelare på nätcasino kan erbjudas. En bonus på spelmarknaden innebär en ökad risk för problematiskt eller beroendeframkallande spelande, i de spelformer där beroendutveckling utgör en reell och betydande risk. En bonus innebär att spelaren får en illusion av att kunna spela för mer pengar än vad man egentligen har eller kan satsa i spel.

Avseende begränsningar av insättningar, förluster och inloggad tid, så är det alltjämt omöjligt att utvärdera huruvida detta har påverkat spelande och spelproblem i Sverige. Ingen studie har hittills kunnat studera hur dessa åtgärder t ex har påverkat spelare i jämförelse med en kontrollgrupp som inte har varit föremål för samma åtgärder. Ytterst är det en politisk fråga om man väljer att återinföra den här typen av regelverk som begränsar högriskspel i preventivt syfte, då det ju inte är rimligt att förvänta sig att vetenskapliga studier redan under en pågående situation (covid-19-pandemin) kan ge resultat kring om insatsen är effektiv eller ej.

På fakultetsstyrelsen vägnar

Kristina Åkesson
Dekan

Anders Håkansson
Professor i spelberoende

Birgitta Larsson
Utredare

Referenser

Claesdotter-Knutsson E, Håkansson A. Changes in self-reported web-based gambling activity during the COVID-19 pandemic: cross-sectional study. *JMIR Serious Games* 2021;9:e30747.

Håkansson A, Mårdhed E, Zaar M. Who seeks treatment when medicine opens the door to gambling disorder patients – psychiatric co-morbidity and heavy predominance of online gambling. *Frontiers in Psychiatry* 2017;8:255.

Håkansson, A. Changes in gambling behavior during the COVID-19 pandemic – a web survey study in Sweden. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2020;17:4013.

Håkansson A, Sundvall A, Lyckberg A. Effects of a national preventive intervention against potential COVID-19-related gambling problems. A self-report survey in online gamblers. *JMIR Formative Research* 2021[online ahead of print].

Håkansson A, Widinghoff C. Gambling despite nationwide self-exclusion – a survey in online gamblers in Sweden. *Frontiers in Psychiatry* 2020;11:599967.

Håkansson A, Widinghoff C. Changes of gambling patterns during COVID-19 in Sweden, and potential for preventive policy changes. A second look nine months into the pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021;18:2342.

Håkansson A, Widinghoff C, Berge J. Self-exclusion from gambling – a measure of COVID-19 impact on gambling in a highly online-based gambling market? *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021;18:7367.

Håkansson A, Åkesson G, Grudet C, Broman N. No apparent increase in treatment uptake for gambling disorder during ten months of the COVID-19 pandemic – analysis of a regional specialized treatment unit in Sweden. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021;18:1918.

Lindner P, Forsström D, Jonsson J, Berman AH, Carlbring P. Transitioning between online gambling modalities and decrease in total gambling activity, but no indication of increase in problematic online gambling intensity during the first phase of the COVID-19 outbreak in Sweden: a time series forecast study. *Frontiers in Public Health* 2020;8:554542.

Månsson V, Wall H, Berman AH, Jayaram-Lindström N, Rosendahl I. A longitudinal study of gambling behaviors during the COVID-19 pandemic in Sweden. *Frontiers in Psychology* 2021;12:708037.